

wet zelf. De geloovige doet naar de wet en wordt daarbij geleid door den Geest. Het subjectieve en het objectieve, de activiteit en de passiviteit, het doen des menschen en het doen Gods zijn hier niet onderscheiden, maar op een pantheistische wijze vermengd, wat naar Gereformeerd belijden evenmin mag als hun deïstische afscheiding. Helder en duidelijk komt Coccejus' bedoelen om de zedewet als wet, dat is als norm van gehoorzaamheid, haar karakter te ontzeggen uit, waar hij onomwonden zegt: 1) „Ik ontken, dat de wet na de zonde eenig mensch gegeven is opdat hij gehoorzame.” Ja, het tegendeel daarvan te beweren noemt hij, met toespeling op een plaats uit Deuteronomium, „de dronkene te doen tot de dorstige”, hetgeen naar zijn exegese beteekent: een vermengen van de verzadiging der Evangelische vertroosting met de onmacht der wet om te vertroosten.

Heeft nu de Coccejaansche foederaal-Theologie door ook het absoluut karakter van de zedewet te breken, uit ethisch oogpunt nadeelig gewerkt en de ontwikkeling der ethiek naar zuiver Calvinistische lijnen gestoord, toch moet erkend, dat in het Coccejanisme, gelijk uit valsche praemissen bij toeval een juiste conclusie kan getrokken, een element van waarheid is, dat de Calvinistische ethiek niet straffeloos kan verwaarloozen vooral in onze dagen. Ik hoop daar echter straks op terug te komen.

Thans rest mij nog, om den storenden invloed van het Coccejanisme in het rechte licht te stellen, er op te wijzen, hoe sommige Coccejanen hun Theologie verbonden met de philosophie van DESCARTES. Wel weet ik, dat, zooals nog vóór eenige jaren ten onzent is aangetoond 2), het verband tusschen Coccejanisme en Cartesianisme altijd een uiterlijk verband is geweest en dat Coccejus zelf verklaard heeft het wijsgeerig stelsel van DESCARTES niet te kennen 3), maar dit neemt niet weg, dat

1) Ideoque, ne adjungamus Irriguam Sitienti, Deut. 29: 19, hoc est ne confundamus satietatem consolationis Evangelicae cum impotentia Legis ad consolandum; negamus legem post peccatum ulli homini datam esse, ut, sive per vires naturales, sive per gratiam sufficientem omnibus communem, aut per cogitationes congruas a Lege excitatas obediat, vel etiam se ad accipiendam gratiam, faciendo ea, quae sunt Legis, disponat; vel denique etiam per gratiam ei obedire proponens et incipiens, aut quomodocunque obediens, sive sine satisfactione Christi, sive ea praesupposita, partim condonatione peccati, partim habitu aut actu suo legali justus sit coram Deo. A. W., p. 105a.

2) Abraham Heidanus en zijn Cartesianisme, door Dr. J. A. CRAMER. Utrecht 1889.

3) W. Gasz, Gesch. der Protest. Dogm., II, p. 290.